

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бх. № 173/К
Дата 21.03.24г.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министър на образованието и науката

0104-26/2023 2024 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
На Ваш № 26 КД/17.01.2024 г.

СТАНОВИЩЕ
ОТ МИНИСТЪРА НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
ПО КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 21/2023 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение от 16.01.2024 г., постановено по конституционно дело № 21 от 2023 г., Конституционния съд е допуснал до разглеждане по същество искането на омбудсмана на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт (ЗСВ), (*обн., ДВ, бр. 64 от 07.08.2007 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 108 от 30.12.2023 г.*) в частта „до три пъти“.

Със същото определение Конституционният съд е конституирал като заинтересована институция министъра на образованието и науката. В отговор на предоставената ми възможност, в качеството си на министър на образованието и науката изразявам следното становище по предмета на делото:

Омбудсманът на Република България твърди, че с въведеното в чл. 300, ал. 3 от ЗСВ нормативно ограничение, при оценка „неиздържал“ стажант-юристът да има право да се яви на изпит след допълнителен двумесечен стаж по реда на чл. 297, ал. 2, т. 1 от ЗСВ до „три пъти“, се нарушават редица конституционни разпоредби, сред които чл. 48, ал. 1 и 3 от Конституцията (относно правото на труд и свободен избор на професия) и чл. 53 от Конституцията (относно правото на образование), както и чл. 32, ал. 1 (относно правото на личен живот). Според Омбудсмана въведеното

ограничение се явява прекомерно с оглед защитата на обществения интерес, което е нарушение и на принципа на пропорционалност при ограничаването на тези права.

Искането на омбудсмана е основателно и разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ в частта „до три пъти“ е в противоречие с Конституцията на Република България, като аргументите ми затова са следните:

1. Правото на образование е сред социалните и културни права и е основно неотменимо индивидуално право, принадлежащо към правата от позитивния статус на гражданите, чието упражняване е обвързано със задължението на държавата да създаде правни, институционални и финансови условия за обучение.

Според чл. 53, ал. 1 от Конституцията всеки има право на образование. В чл. 53 конституционният законодател е установил и задължението на държавата да осигури условия за реализиране на правото на образование, включително на безплатното основно и средно образование, а при определени от закона условия – и на безплатно висше образование, да насърчава образованието, като създава и финансира училища, подпомага способни ученици и студенти, създава условия за професионално обучение и преквалификация, както и да упражнява контрол върху всички видове и степени училища.

От друга страна, атакувана разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ урежда отношения, които се пораждат и развиват, след като лицата са придобили висше образование по специалността "Право", т.е. след като правото на образование е било упражнено, поради което ограничението за явяване на изпит за придобиване на юридическа правоспособност не засяга пряко правото на образование в тесен смисъл.

Считам обаче, че правото на образование, установено в чл. 53, ал. 1 от Конституцията не се изчерпва единствено с осигуряване на възможност да се придобие определена степен на основно, средно или висше образование, а има по-широко съдържание. Правото на образование съдържа в себе си и правото придобитото при условията и по реда на закона образование да бъде признато при професионалната реализация на лицата. На конституционноустановеното право на образование съответства задължението на държавата, не само да осигури условия за придобиване на определена степен на образование, а и да създаде условия за зачитане и признаване на придобитото образование.

Макар че ограничението въведено в чл. 300, ал. 3 от ЗСВ не нарушава пряко правото на образование в тесен смисъл, то атакуваната разпоредба го засяга в широк

смисъл, тъй като поставя в едно и също правно положение лицата, придобили висше образование по специалност „Право“, които три пъти са положили неуспешно изпит за придобиване на юридическа правоспособност и лицата, които нямат придобито висше образование по специалност „Право“. По този начин с ограничението, въведено с атакуваната разпоредба, се нарушава правото на лицата образованието им да бъде зачетено и признато от държавата. С това държавата нарушава задължението си да създаде условия за зачитане и признаване на придобитото образование.

С нормата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ в частта „до три пъти“, законодателят в желанието си да повиши качеството на знанията и уменията на лицата, които ще упражняват юридическата професия, в интерес на по-добрата защита на интересите на гражданите и на обществото, индиректно нарушава правото на образование, включително правото на личността да се развива и придобива знания и умения през целия си съзнателен живот, като отнема окончателно възможността на дипломирани юристи, които не издържат изпита за правоспособност три пъти, да упражняват юридическата професия и да се развиват кариерно в нея.

Националната стратегия за учене през целия живот (НСУЦЖ) определя стратегическата рамка на държавната политика за образование и обучение, насочена към постигането на европейската цел за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. В основата на идеята за „Учение през целия живот“ е, че всеки индивид през всеки период на своя житейски път трябва да притежава възможността за участие в учебния процес и респективно за развитието на своя личностен, социален и професионален потенциал. Много хора продължават образованието си за личностно развитие и себerealизация, докато други виждат това като стъпка към напредък в кариерата си. Ученето през целия живот е повече от допълнително образование или обучение, това е нагласата на хората, които проектират бъдещето на обществото. За тях е навик да мислят, разбират, изследват и подобряват своите знания, умения и лични качества, за да бъдат най-добрите в средата, в която искат да се развиват. С ограничението, което се поставя с нормата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ в частта „до три пъти“, реално се прегражда завинаги пътя на лицата, получили диплома за образователно-квалификационна степен (ОКС) магистър с професионална квалификация „юрист“, към напредък в кариера, тъй като за тях остават недостъпни завинаги всички юридически професии, които са свързани с придобита юридическа правоспособност. Нещо повече, по отношение на упражняването на тези професии, тази норма поставя в еднакво положение дипломираните „юристи“ с лицата, които

никога не са учили в университет, което е нарушение на един основните принципи на правовата държавата, а именно този на справедливостта.

На практика, се получава следния парадокс, лица придобили диплома за образователно-квалификационна степен (ОКС) магистър с професионална квалификация „юрист“ могат да продължат своето академично развитие, като кандидатстват и бъдат приети в програми за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, включително да продължат своето развитие до хабилитирани лица „доцент“ или „професор“, но завинаги са лишени от възможността да упражняват юридическите професии, за които се изисква правоспособност.

Ограничаването на правото на образование не бива да бъде самоцелно, а в границите, необходими, за да се защитят правата и свободите на другите и/или в името на по-широката полза за останалата част от обществото. Тази намеса трябва да е в такава степен, че правата, които засяга законодателят, да гарантират постигането на по-значима цел. В случая считам, че налагането на подобно ограничение е необосновано, а окончателното отнемане на възможността на дипломирани „юристи“ за по-нататъшното им развитие е нарушение на принципа на пропорционалност на правовата държава.

2. В Част I, от Европейската социална харта (ревизирана), приета от Съветът на Европа и ратифицирана от Република България през 2000 г., прокламира, че „Договарящите страни приемат за цел на своята политика, която да бъде провеждана с всички подходящи средства от национален и международен характер, постигането на условия за ефективно упражняване на следните права и принципи:“, в т. 1 на първо място е регламентирано, че „Всеки следва да има възможност да се издържа от професия, която е избрал по свободна воля.“ В Българското законодателство правото на труд е уредено с нормите на чл. 16 от Конституцията, според която „трудът се гарантира и защитава от закона“ и чл. 48, ал. 1 и 3 съгласно който, „гражданите имат право на труд и Държавата се грижи за създаване на условия за осъществяване на това право“, както и закрепя в ал. 3 правото на „всеки гражданин свободно да избира своята професия и място на работа.“

С разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ се налага строга рестрикция, като с ограничението „до три пъти“ да се яви на изпит за придобиване на юридическа правоспособност, се отнема окончателно правото на „неиздържал“ стажант-юрист да практикува професията, за която е получил образователно-квалификационна степен „магистър“ по специалност „право“ за професионална квалификация „юрист“

По този начин, законодателят лишава завинаги, лицата които в продължение на пет години са придобили не малко знания и умения, да ги прилагат в полза на държавата и обществото, упражнявайки избрана и желана от тях юридическа професия. Това е очевидно нарушение на правото им на труд и то по никакъв начин не се защитава от закона.

3. С атакуваната разпоредба на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ се засяга и правото на личен живот на гражданите, установено в чл. 32, ал. 1 от Конституцията на Република България, като се отрича присъщата на човека възможност да развива своята личност и да придобива знания и умения през целия си живот, както и да усъвършенства уменията и компетентностите, които е придобил. Чрез въведеното ограничение в чл. 300, ал. 3 от ЗСВ мълчаливо се приема, че не е възможно след три неуспешно положени изпита за придобиване на юридическа правоспособност, стажант-юристът да подобри и развие своите знания и умения във един по-продължителен период от време, с което се отрича правото на личността на личностно и професионално усъвършенстване, а с това се нарушава и правото на личен избор, което е в основата на правото на личен живот.

4. Изразявам съгласие с твърденията на омбудсмана на Република България, че с разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ, се накърняват принципите на правна сигурност и предвидимост. За стажант-юристите, които са започнали своето образование преди датата на изменението на ЗСВ през 2016 г., нормата се явява ретроактивна санкция, в случай, че не издържат изпита за правоспособност, което е явна непредвидимост на нормативната уредба. Споделям и тезата на омбудсмана, че разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от ЗСВ е неясна, тъй като при тълкуването ѝ не се установява еднозначно, дали законодателят е имал предвид, че след като веднъж вече се е явил на изпита за юридическа правоспособност и е получил оценка „неиздържал“, стажант-юристът има право да се яви на изпита още три пъти, или максималният брой явявания с получена оценка „неиздържал“ е три пъти. Като неясна разпоредбата също противоречи на принципа на правовата държава, заложен в чл. 4 от Конституцията.

Поради изложените аргументи считам, че искането на омбудсмана на Република България за установяване и обявяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 300, ал. 3 от Закона за съдебната власт (*обнародван в ДВ, бр. 64*

от 07.08.2007 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 108 от 30.12.2023 г.) в частта „до три пъти“, следва да бъде уважено, поради противоречието ѝ с разпоредбите на чл. 4, ал. 1, чл. 32, ал. 1, чл. 48, ал. 1 и ал. 3 и чл. 53, ал. 1 от Конституцията на Република България.

С уважение,

20.3.2024 г.

X

ПРОФ. ГАЛИН ЦОКОВ
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
Signed by: Galin Borisov Tsokov

ВЯРНО ЕЛЕКТРОННО
ПОДПИСАНИЕ